

Het kasteel van het licht

RIGA

Ainars Roze komt me afhalen van het vliegveld. Ik sprak vele dagen met hem toen ik besloten had de geschiedenis van zijn familie op te tekenen in *Baltische zielen*. Vier jaar zijn sindsdien voorbijgegaan, maar dat is hem niet aan te zien. Nog altijd heeft hij een rechte rug en kort donkerblond haar. Zesenzestig jaar is hij inmiddels.

Hij begroet me op zijn Lets, niet op zijn Russisch, dat wil zeggen: met een stevige omarming maar zonder zoen. We rijden naar het centrum van de stad. Het is begin maart, maar nog hartje winter. Langs de wegen ligt de weggeschoven sneeuw een meter hoog; het dashboard geeft als buitentemperatuur -17 aan.

Stapvoets rijden we de brug over. De Daugava licht op als een spiegel, het ijs is nog zo dik dat je van de ene naar de andere oever kunt lopen.

‘Veel verkeer,’ zeg ik.

‘30 procent minder dan vier jaar geleden,’ zegt Ainars. ‘Door de benzineprijs, die omhoog is geschoten. En door de werkloosheid. Veel Letten kunnen geen auto meer betalen.’

Een uur later levert hij me af bij het hotel aan de Elizabetes iela waar hij een kamer voor me heeft gereserveerd.

‘Het is nieuw,’ zegt hij, ‘en het lijkt me echt iets voor jou.’

Het eerste wat me opvalt zijn de glaspanelen. Het gebouw uit de jaren 1890-1910 was er te slecht aan toe om het in de oude luister te herstellen. Toch besloot de architect de voorgevel te laten staan, of althans de delen die nog toonbaar waren. Vóór die gevel liet hij een wand met verspringende glaspanelen plaatsen. De oorspronkelijke gevel schemert door het glas heen. Om die glaswand niet te steriel te maken, liet de architect op het glas teksten aanbrengen uit een oude Letse saga. De verlichte vensters in de vroegere gevel zorgen ervoor dat de teksten ook 's avonds leesbaar zijn.

‘Mooi?’ vraagt Ainars hoopvol.

Ik blijf sprakeloos naar het gebouw staan kijken.

‘Maar duur waarschijnlijk,’ zeg ik, zuinig Hollands.

Dat valt mee: omgerekend 79 euro per nacht. In mijn kamer tref ik Letse designmeubelen aan.

Niks crisis! Bouwen aan de toekomst! Die indruk krijg ik ook de volgende middag, als ik weer in de file op de brug over de Daugava sta, in de auto van Valdis Ábols ditmaal, een tv-journalist en documentairemaker. Een minstens twintig jaar oude Mercedes, die pruttelt en knort.

Valdis wijst me op een gebouw dat recht tegenover de oude stad aan de andere oever van de Daugava verrijst. Een gebouw dat – en dat is al duidelijk zichtbaar – de vorm van een heuvel zal krijgen, met aan de ene kant een steile helling en aan de andere kant een langzaam oplopende. Het wordt het nieuwe onderkomen van de Nationale Bibliotheek. De architect is de vijfentachtigjarige Gunnar Birkerts, die, voor de Sovjetroepen uit, Letland ontvluchtte, zijn opleiding in Stuttgart genoot, een groot deel van zijn leven in Amerika doorbracht en als architect naam maakte in het grootstedelijk gebied rond Detroit. Het zal een doorzichtig gebouw worden, grotendeels van glas. Birkerts liet zich

Het Kasteel van het Licht, de Nationale Bibliotheek van Letland in Riga

bij het ontwerpen van de bibliotheek door een toneelstuk inspireren, *Het Gouden Paard* van de Letse schrijver en dichter Rainis (1865-1929). De held uit dat stuk galoppeert een glazen berg op om een schone slaapster tot leven te wekken. Voor dit soort symboliek vallen de Letten als een blok, in de schone slaapster herkennen ze nu de stad Riga, die na de Sovjettijd langzaam weer tot leven komt. Vanuit *Gaismas pils*, Het Kasteel van het Licht – want zo gaat het gebouw heten – zal het uitzicht op de oude stad groots worden. Omgekeerd zul je vanuit de oude stad op de leesalen en de boekenrekken kunnen kijken, die 's avonds verlicht gaan worden. Zicht op de eigen literatuur en de eigen geboekstaafde kennis, door de eeuwen heen.

Ik vertel Valdis dat ook bij ons de economische crisis hard heeft toegeslagen en dat er druk bezuinigd wordt, op van alles, maar in de eerste plaats op cultuur. Een van de plannen die bij ons sneuvelde was de bouw van het Nationaal Historisch Museum. Hij knikt langzaam en zegt: 'Hier zuchten we ook onder lagere lonen en hogere kosten, maar niemand trekt dit gebouw in twijfel. Als we het nu niet neerzetten, zo is de communis opinio, heeft die hele onafhankelijkheid van Letland geen zin gehad.'

Moeilijkheden te over, daar niet van. Ik eet 's avonds met Ainars Roze en Inara Belinkaja, die zo'n belangrijke rol spelen in mijn *Baltische zielen*, in het verhaal 'De boekhandelaar van Riga'. Naar omstandigheden doet de firma Jānis Roze – veertig boekhandels en kiosken, een uitgeverij en een importbedrijf van buitenlandse boeken – het redelijk goed. Maar de Letse uitgeverijen moeten wel schipperen. Vorig jaar verhoogde de regering de btw op boeken van 10 naar 20 procent. De uitgevers protesteerden. Het antwoord van de regering was: dan maken we er 22 procent van. De uitgevers besloten toen in Brussel aan de bel te trekken. De EU oordeelde dat 22 procent op boeken te gortig was. De Letse regering verlaagde het tarief toen terug tot 10 procent. Ondertussen is dat alweer op-